

СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА ЛИЦА

I. ВЗАЕМНО ПРИЗНАВАЊЕ НА СТРУЧНИТЕ КВАЛИФИКАЦИИ	2
A. Обука	2
B. Практикување на професијата/професионални активности	15
C. Административна структура	18
II. ГРАЃАНСКИ ПРАВА	20
III. СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ	24
D. Членовите 39,43 и 49 од Договорот за основање на ЕЗ	24
E. Укинување на ограничувањата за движење и престојување во Заедницата за граѓани на ЕУ кои извршуваат економска активност како работници за плата, самовработени или даватели на услуги и нивните семејства (Директиви 68/360/ЕЕЗ и 73/148/ЕЕЗ)	25
F. Слобода на движење на работниците во Заедницата (Регулатива (ЕЕЗ) 1612/68)	28
G. Право да се остане на територијата на земјите членки по вработувањето во некоја од земјите членки (Регулатива (ЕЕЗ) 1251/70) или извршување на дејности како самовработено лице (Директива 75/34/ЕЕЗ)	31
H. Заштита на дополнителните права за пензија на вработени или самовработени лица кои се преселуваат во рамките на Заедницата (Директива 98/49/ЕЗ)	32
IV. КООРДИНАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНА СИГУРНОСТ	33
A. Подрачје на координација (Реф. Регулатива на Советот 1408/71 и 574/72):	33
B. Основни принципи на координација	36
C. Координирање на различни категории на бенефиции:	38
D. Административен капацитет:	38

I. ВЗАЕМНО ПРИЗНАВАЊЕ НА СТРУЧНИТЕ КВАЛИФИКАЦИИ

A. Обука

1. Колку трае и која е содржината на професионалното оспособување за професија или професионално работење на лекари, општи медицински сестри, стоматолози, акушерки, ветеринари хирурзи, фармацевти и архитекти со оглед на барањата за овие професии во полето на медицината и критериумите од член 3 и 4 од Директивата за архитекти (Директива 85/384/ЕЕЗ)?

1. Студиите на Медицинскиот факултет во Скопје траат шест години. По завршувањето на студиите, Стручниот назив со кој што дипломираните студенти се здобиваат е дипломиран **доктор по медицина**. На тој факултет постојат две студиски насоки: студии по општа медицина и студии за радиолошки технолози.

На Медицинскиот факултет во Скопје, на крајот на студиите се полага стручен испит пред испитна комисија при Научно наставниот совет со кој врши проверка на способностите на студентот за да ги препознае најважните болести и да ги насочи болните на најправилниот начин на лечење и рехабилитација.

Приправничкиот стаж под надзор на здравствен работник во примарната здравствена заштита по завршување на студиите, трае една година, со можност за вработување за времетраење на тој стаж како доктор по општа медицина, по кој услов го стекнува правото за самостојна работа во примарната здравствена заштита.

Со положен државен испит, лицата добиваат лиценца за самостојна работа како лекар по општа практика (general practitioner).

Со општите акти на овој Факултет донесени од Научно наставниот совет на факултетот се предвидени условите и постапките за организирање на последипломски стручни студии, специјалистички и субспецијалистички студии.

Последипломските стручни студии (специјалистички) траат 9 месеци и завршуваат со изработка на специјалистички труд.

Специјализацијата трае од 3-6 години и завршува со изработка на специјалистичкиот труд. Субспецијализацијата трае најмалку 2 години. По завршување на истите се добива стручен степен на Специјалист, односно Субспецијалист во потесната област.

Студентот по завршување постдипломски студии (со времетраење од 2 години) и по одбрана на магистерскиот труд се стекнува со научен степен Магистер по медицински науки.

По завршувањето на докторските студии и по одбрана на докторска дисертација лицето се здобива со научниот степен Доктор на медицински науки.

2. Високо стручни кадри од областа на медицината како што се општи медицински сестри и акушерки стручно се оспособуваат на Високата медицинска школа во Битола и на Медицинскиот факултет во Скопје.

Едукација за професијата-медицинска сестра и професија-акушер започнува во Средно медицинско училиште во времетраење од 4 години.

На високата медицинска школа во Битола предвидени се: тригодишна студиска програма, општа насока, за профилот општа медицинска сестра и студиска програма за профилот медицински лаборанти и аналитичари. По завршување на тригодишните студии студентите се здобиваат со диплома за завршено високо стручно образование и стекнат назив од соодветната област.

На Медицинскиот факултет во Скопје организирана е настава од областа на високото стручно оспособување со времетраење од 5 семестри на студиите за стручни медицински техничари:

- анестетичари
- трансфузионисти
- респираторни терапевти

како и студии за стручни медицински сестри:

- интензивна нега
- педијатрија
- акушерки
- инструментарки

3. Студиите односно содржината на професионалното оспособување за професијата или професионалното работење на **стоматолозите** се одвива на Стоматолошкиот факултет во Скопје. Новина е што студии по стоматологија од учебната 2004/2005 се со времетраење од пет години (по старата програма тие беа организирани во 12 семестри).

Стручниот назив со кој студентот се стекнува по завршувањето на студиите е **дипломиран доктор по стоматологија**. За дипломираните доктори по стоматологија се спроведува приправнички стаж во траење од 6 месеци, по што се полага стручен испит (теоретски и практичен) пред Испитна комисија. Уписот во Стоматолошката комора на лицата кои ги исполнуваат горе наведените барања е услов тие лица да се здобијат со Лиценца за самостојно вршење на дејноста.

Студиите за стручни забни техничари се со времетраење од 6 семестри.

Специјализацијата во областа на стоматологијата трае од 3-4 години и завршува со изработка на специјалистичкиот труд. Субспецијализацијата трае најмалку 2 години. По завршување на овие студии лицата добиваат стручен степен на Специјалист, односно Субспецијалист во одредена област на стоматологијата.

Студентот по завршување постипломски студии (со времетраење од 2 години) и по одбрана на магистерскиот труд се стекнува со научен степен Магистер на стоматолошки науки и по завршувањето на докторските студии и по одбрана на докторска дисертација лицето се здобива со научниот степен Доктор на стоматолошките науки.

4. Студиите на Ветеринарниот факултет во Скопје траат пет години. Стручниот назив по завршувањето на студиите кој што го се добива е дипломиран доктор по ветеринарна медицина.

Завршниот испит на крајот на студиите е услов за стекнување стручен назив дипломиран доктор по ветеринарна медицина.

По завршена едногодишна пракса во ветеринарна амбуланта лицата се обврзани да го полагаат задолжителниот стручен (државен) испит. Со тоа лицата го исполнуваат условот и се здобиваат со можноста за вработување во ветеринарна станица и во ветеринарна инспекција.

Како **ветеринарен хирург** можат да се вработат сите лица кои што го имаат положено стручниот испит и се вработени во ветеринарна станица.

Исто така, право на ваков професионален ангажман имаат сите лица кои ги завршиле специјалистичките студии и се стекнале со стручен назив **Специјалист по ветеринарна хирургија**.

На факултетот се организираат последипломски научни студии (магистерски студии) во траење од 4 семестри и се стекнува научен степен Магистер (со изработка на магистерски труд), како и последипломски стручни студии (специјалистички студии) во траење од 3 семестри при што се стекнува стручен степен Специјалист (со изработка на специјалистички труд).

Докторските студии кои ги организира факултетот траат најмалку две години и докторската дисертација е завршната фаза по која лицето го стекнува научниот степен Доктор на науки од соодветната област.

Лицата кои ја заокружиле својата професионална обука во оваа област имаат право со упис во регистрите на Ветеринарната комора за да добијат лиценца за самостојно вршење на дејноста.

5. Студиската програма на Фармацевтскиот факултет, е наставата реорганизирана во семестрални предмети и воведен е кредит - систем (ЕКТС). По успешна одбрана на дипломски труд, дипломираните студенти се стекнуваат со звањето магистер по фармација. Студиите за фармација траат 10 семестри и се одвиваат според кредит трансфер системот.

Изборни предмети

Група А

1. Фармакоекономија
2. Фармакоепидемиологија
3. Јавно здравство

Група Б

1. Клиничка фармација
2. Фитотерапија
3. Биотехнологија
4. Фармакогенетика
5. Познавање на прехранбените производи
6. Екологија
7. Козметологија

Студентот може да ја брани својата дипломска работа откако ќе оствари вкупно 290 КР. Значи студентот добива диплома за завршен фармацевтски факултет и се стекнува со стручен назив магистер по фармација по 5 годишни студии. Наставниот план и наставните програми овозможуваат примена на едукативни искуства во низа области, познавање на лековитите супстанции од природно и од синтетичко потекло, познавање на механизмите на дејствување и формулирање во дозирани облици, запознавање со начините на примена, биотрансформациите на лековите, несаканите ефекти и токсиколошките аспекти на употребата на лекови. Содржината на курикулумот е разновидна и овозможува создавање кадри за аптекарската дејност, фармацевтската индустрија, здравствените услуги од областа на терапевтиците, снабдувањето и дистрибуцијата на лековите, лабораториската дејност, како и учество во научната работа.

На Фармацевтскиот факултет се организира и последипломско усовршување кое овозможува создавање на врвни кадри за учество во научни проекти. Согласно со Законот за здравствена заштита, на Факултетот се спроведува специјалистичка едукација и тренинг на здравствени кадри за работење во определени области на здравствениот систем.

Институти

- Институт за фармацевтска хемија

- Институт за фармацевтска технологија
- Институт по фармакогнозија
- Институт за хемија
- Институт за применета биохемија

Други оддели

- Национален центар за давање информации за лекови
- Центар за испитување и контрола на лекови.

По завршување на студиите задолжителниот стаж во оваа област трае 6 месеци. Според Законот за здравствена заштита (Службен весник на Република Македонија број 38/91, 46/93, 55/95, 41/2002 и 10/2004) по истекот на стажот лицата полагаат Стручен испит пред Фармацевтската комора и го стекнуваат условот за добивање лиценца за самостојно работење односно вршење на дејноста и упис во Фармацевтската комора.

Согласно член 21, став 2 од Законот за изменување и дополнување на законот за здравствена заштита (Службен весник на Република Македонија број 10/2004), здравствените работници со високо образование од областа на медицината и стоматологијата можат да укажуваат здравствена заштита под надзор на здравствен работник со лиценца за работа по завршувањето на приправничкиот стаж, положувањето на стручниот испит и добивањето на основна лиценца.

Во став 3 од истиот член е утврдено дека тие можат самостојно да укажуваат здравствена заштита по завршувањето на приправничкиот стаж, положувањето на стручниот испит, завршувањето на специјализацијата, односно субспецијализацијата и соодветната лиценца за работа.

Здравствените работници со високо образование од областа на фармацијата можат самостојно да вршат фармацевтска дејност по завршувањето на приправничкиот стаж, положувањето на стручниот испит и добивањето на лиценца за работа.

Со Правилникот за планот и програмата приправничкиот стаж на здравствените работници со високо образование и образецот и начинот на водење на приправничката книшка (Службен весник на Република Македонија број 65/2004), се утврдува планот и програмата.

За здравствените работници со завршен медицински факултет предвидено е тој да се состои од: општа медицина, група интерна медицина, група хирургија, група заштита на жени, деца и младаина, група превентивна медицина и судска медицина.

За здравствените работници со завршен стоматолошки факултет предвидено е приправничкиот стаж да се состои од општа стоматологија, болести на забите и ендодонтот, болести на устата и паридонтот, детска и превентивна стоматологија, орална хирургија, максилофацијална хирургија, ортопедија на вилицата, стоматолошка протетика, социјална медицина со организација на здравствената дејност. За здравствените работници со завршен фармацевтски факултет предвидено е приправничкиот стаж да се состои од аптека, институти или лаборатории за фармацевтска технологија, испитување и контрола на лекови, медицинска биохемија, санитарна хемија, токсиколошка хемија, лековити растенија, фармацевтска хемија, фармакологија (фармакологија и фармакодинамика) и социјална медицина и организација на здравствена дејност.

Горенаведеното се однесува на здравствените работници кои завршиле медицински факултет по програма на 5 годишни студии.

За здравствените работници со завршен факултет по програма за 6 годишни студии, предвидено е стажот да трае 6 месеци и да се состои:

- за докторите на медицина примарна здравствена заштита, интерна медицинска хирургија, педијатрија и гинекологија и акушерство
- за докторите по стоматологија: детска и превентивна стоматологија, фиксна стоматолошка протетика, мобилна стоматолошка протетика, орална хирургија, болести на уста и парадентит, болести на забите и ендодентот.
- за дипломираните фармацевти: аптека со галенска лабораторија; болничка аптека; фармако-информатика и клиничка фармација.

Согласно Правилникот за приправничкиот стаж и за стручниот испит на здравствените работници со средно и више образование (Службен весник на Република Македонија број 65/2004), приправничкиот стаж за здравствените работници со средна стручна подготовка трае 6 месеци, а за здравствените работници со више образование 9 месеци.

Планот и програмата за приправнички стаж се утврдени во зависност од образовниот профил: (средно образование: медицинска сестра-техничар, стоматолошка сестра-техничар, гинеколошко-акушерска сестра-техничар, медицински лаборант-техничар, фармацевтски лаборант-техничар, физиотерапевтски техничар, забен техничар и више образование-образовни профили: виша медицинска сестра, виша гинеколошко-акушерска сестра-техничар, виш санитарен техничар, виш биохемиски здравствен лаборант, виш фармацевтски техничар, виш рентген техничар, виш стоматопротетски техничар, виш физиотерапевтски техничар).

Лиценцата за работа на здравствените работници со високо образование ги издаваат Лекарската, Фармацевтската и Стоматолошката Комора за време од 7 години.

На здравствен работник со високо образование може да му се обнови лиценцата за работа ако во периодот на важноста на лиценцата со континуирано стручно усовршување преку следење на новините во медицината, стоматологијата или фармацијата и унапредување на сопственото знаење се стекнал со соодветен број бодови и најмалку 60% од времето на важноста на лиценцата за работа работел во дејноста за која има лиценца за работа.

Во Законот за здравствена заштита е регулирано и временото и трајното одземање на лиценцата за работа .

Времено одземање на лиценцата за работа може да се изврши најмногу за период од седум години, ако здравствениот работник со високо образование:

1. не ја продолжи лиценцата за работа во роковите утврдени со овој закон;
2. не ја заврши дополнителната обука во утврдениот рок;
3. со успех не ја заврши дополнителната проверка на стручните знаења и способности;
4. со судско правосилно решение привремено му е забрането вршење на дејност или професија;
5. по доделувањето на лиценцата за работа се утврдени дека доказите за исполнување на условите пропишани со овој закон ги прибавило спротивно на закон;
6. работи надвор од лиценцата за работа што ја поседува или работи во услови за кои нема одобрение за работа издадено согласно со овој закон и;
7. ако Судот на честа при соодветната комора утврди дека сторил повреда на Кодексот на медицинската етика.

Трајно одземање на лиценцата за работа се врши ако со правосилна судска одлука се утврди дека здравствениот работник со високо образование сторил стручен пропуст или грешка при работата со што предизвикал трајно нарушување на здравјето или смрт на болниот.

Здравствените работници со средно и више образование не подлежат на систем на лиценцирање.

6. Согласно чл.3 и чл.4 од Директивата 85/384 ЕЕЗ, СТУДИСКИ ПРОГРАМ НА ДОДИПЛОМСКИ СТУДИИ ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ ОД ОБЛАСТА НА АРХИТЕКТУРАТА Е ВО ТРАЕЊЕ ОД ПЕТ (5) СЕМЕСТРИ НА АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ по што лицето се стекнува со називот инженер-архитект. Со воспоставување баланс помеѓу теоријата и праксата кај ова професионално обучување преку опфатеност на следните содржини се обезбедува афирмативно обогатување на содржините како што се:

1. Елементи на проектирање
2. Архитектонски конструкции I
3. Ликовно изразување
4. Основи на компјутерска техника
5. Математика
6. Нацртна геометрија
7. Филозофија на техниката
8. Дефендологија
9. Основи на проектирање
10. Основи на урбанизмот
11. Архитектонски конструкции II
12. Пластично обликување
13. Перспектива
14. Архитектура и уметност на Стариот век
15. Архитектура и уметност на Средниот век
16. Механика
17. Јакост на материјали
18. Архитектонска физика
19. Организација и менаџмент
20. Архитектонско проектирање
21. Урбанистичко проектирање
22. Детал во архитектурата
23. Технологии на градба со теренска настава
24. Архитектонско-урбанистичка регулатива
25. Бетон и железобетон
26. Применета геодезија
27. Апликација на компјутери - факултативен

Согласно чл.3 и чл.4 од Директивата 85/384 ЕЕЗ, СТУДИСКИ ПРОГРАМ НА ДОДИПЛОМСКИ СТУДИИ ЗА АКАДЕМСКО ОБРАЗОВАНИЕ ОД ОБЛАСТА НА АРХИТЕКТУРАТА Е ВО ТРАЕЊЕ ОД ДЕСЕТ(10) СЕМЕСТРИ НА АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ по што лицето се стекнува со стручниот назив дипломиран инженер- архитект, и со воспоставување баланс помеѓу теоријата и праксата кај ова професионално обучување преку опфаќање на следните содржини се обезбедува афирмативно обогатување на:

1. Елементи на проектирање
2. Архитектонски конструкции I
3. Ликовно изразување
4. Основи на компјутерска техника
5. Математика
6. Нацртна геометрија
7. Филозофија на техниката
8. Дефендологија
9. Основи на проектирање
10. Основи на урбанизмот
11. Архитектонски конструкции II
12. Пластично обликување
13. Перспектива
14. Архитектура и уметност на Стариот век
15. Архитектура и уметност на Средниот век

16. Механика
17. Јакост на материјали
18. Архитектонска физика
19. Организација и менаџмент
20. Проектирање на станбени згради
21. Урбана анализа, планирање и програмирање на градски функции
22. Структурни системи и технологија
23. Архитектура и уметност на Новиот век
24. Современа архитектура и уметност
25. Архитектура и уметност во Македонија
26. Статика на архитектонски конструкции
27. Дрвени конструкции
28. Челични конструкции
29. Проектирање на угостителски и објекти за колективно домување
30. Проектирање на општествени згради I
31. Проектирање на стопански згради
32. Методологија на урбанистичко планирање
33. Урбанистичко проектирање и реконструкција
34. Инсталации
35. Теорија и архитектонско истражување
36. Бетон и железобетон
37. Проектирање на општествени згради II
38. Проектирање на индустриски згради
39. Внатрешна архитектура
40. Изборна програма
41. Дипломска работа
42. Странски јазик
43. Физичко воспитување
44. Апликација на компјутери
45. Моделирање
46. Макетарство
47. Уметничка фотографија

Внатрешни научно-наставни организациони единици на факултетот се:

1. Институтот за архитектонски планирање;
2. Институтот за поросторна организација на човековата средина;
3. Институтот за историја на архитектурата и уметноста;
4. Институт за графичка комуникација и математика;
5. Институт за високоградба.

Последипломските студии на Факултетот се организираат како последипломски научни (го стекнува научниот степен магистер на технички науки од областа на архитектурата, или магистер на технички науки од областа на урбанизмот); и уметнички студии (магистерски студии) - 3 семестри (се здобива со научен магистер на уметности од областа на архитектурата) и последипломски стручни студии (специјалистички студии) од 9 семестри по кои студентот кој ги завршил го стекнува стручниот назив специјалист по архитектура, односно специјалист по урбанизам.

На Факултетот научен степен доктор на науки се стекнува со: завршени докторски студии, изработка и одбрана на докторска дисертација; како и пријавување, изработка на докторска дисертација. Докторските студии траат најмалку две години. Лице кое завршило докторски студии и одбрало докторска дисертација како и лице кое пријавило и одбрало докторска дисертација го стекнува научниот степен доктор на технички науки од областа на архитектурата, и доктор на технички науки од областа на урбанизмот.

Заради надградување и продлабочување на завршените додипломски или последипломски студии, дипломираното лице може, со специјализирана студиска програма, да ја зголеми својата квалификација и да стекне нов стручен и научен степен на образование или нова специјалност за што се издава диплома или соодветен документ. Факултетот може да воспостави и други форми на продлабочување на знаењата како организирање на летна школа на архитекти, летни кампови и работилници, како и др. активности. Факултетот може да воспостави форми на континуирано образование преку обука (тренинг) , курсеви, семинари и др. форми на континуирано образование.

Со полагање на стручен-државен испит се сите лица со завршено високо образование од овој профил се стекнуваат со Лиценца за изведувачи на генерален и детален урбанистички план. Со поминат стаж од 3 години во институција за урбано планирање се стекнуваат со право за изведба и проектирање на урбанистички проекти.

2. Дали професијата стоматолог и лекарската професија се две различни професии?

Професијата стоматолог и лекарската професија се две различни професии од следниот аспект:

Професијата стоматолог е професија која што ги покрива дејностите од областа на стоматолошките науки и со неа поврзани фундаментални области, како и други подрачја кои се во врска со основната дејност на стоматологијата. Едукацијата во оваа професија е насочена кон следниве профили: болести на уста и пародонт, орална хирургија, болести на заби и едодонтот, стоматолошка мобилна протетика, детска и превентивна стоматологија, ортодонција, максилнофацијална хирургија.

Лекарската професија е високостручна здравствена апликативна дејност која што ги покрива медицинските науки и со неа поврзаните фундаментални области, изведува фундаментални медицински дејности, развојни и применети дејности и истражувања, предклинички, клинички, социјално медицински и превентивни дејности; дејностите во доменот на патолошките состојби и терапевтските протоколи; организира форми и видови за зачувување и унапредување на здравјето, животната и работната средина со примена на стручно-медицински мерки, активности и постапки.

Едукацијата во оваа професија е насочена кон следниве области: анатомија, медицинска физиологија и антропологија, микробиологија и паразитологија, медицинска и експериментална биохемија, медицинска хистологија и ембриологија, патолошка анатомија, епидемиологија и биостатистика со медицинска информатика, судска медицина со криминалистика, патолошка физиологија и нуклеарна медицина, претклиничка и клиничка фармакологија со токсикологија, имунобиологија и хумана генетика, социјална медицина, медицина на трудот, радиологија, радиотерапија и онкологија, клиничка биохемија, срцеви заболувања, нефрологија, гастроентерохепатологија, пулмологија и алергологија, ендокринологија и болести на метаболизмот, ревматологија, хематологија, токсикологијами ургентна интерна медицина, детски болести, инфективни болести и фебрилни состојби, кожни и венерични болести, неврологија, психијатрија, дигестивна хирургија, торкална и васкуларна хирургија, урологија, неврохирургија, трауматологија, детска хирургија, пластична и реконструктивна хирургија, анестезија, реанимација, интензивно лекување, ортопедски болести, гинекологија и акушерство, уво, нос и грло, очни болести, примарна здравствена заштита, јавно здравство.

3. Дали професијата на акушерките е засебна професија, која се разликува од професијата на медицински сестри и доктори?

Акушерка е засебна професија која се разликува од професијата на **медицинската сестра и доктор**.

Акушерката врши: спонтани нормални породувања и е задолжена за негата по породувањето.

Работата на доктор-**акушер** е слична, но докторот: дијагностицира бременост, прави ехо прегледи, индуцира раѓање, извршува оперативни породувања и карлични породувања.

Во однос на образованието на профилот **медицинска сестра /акушерка** постојат одредени специфики: школувањето на медицинските сестри се одвива на две нивоа.

Првото ниво е едукација во средно медицинско училиште, која започнува по основното образование (на 14-15 годишна возраст). Образованието трае четири години (ИВ степен на стручна подготовка). Образовниот процес се изведува според постојните наставни планови и програми (профилот не е реформиран). Застапеноста на стручните предмети (9 по број) и образовно-работната практика, со кои лицата стекнуваат знаења и вештини потребни за вршење на работни задачи предвидени со ова занимање, се основен услов по завршување на четвртиот степен на образование лицата да се стекнат со звањето **медицинска сестра** или **медицинска сестра-акушерка**.

Стегнатиот образовниот профил е во здравствената струка, со средно стручно образование:

- образовен профил: гинеколошка - акушерска сестра - техничар;
- занимање: гинеколошко - акушерска сестра.

Вакви училишта има во Скопје, Тетово, Битола, Штип, Прилеп, а за акушерки има во Скопје, Битола, Штип и Тетово.

Второто ниво е едукација на виша медицинска школа со траење од 2 години или 4 семестри. Меѓутоа со Законот за високо образование овие виши школи се укинати и тие во моментот работат како Факултет за сестри и акушерки во траење од 3 години или 6 семестри. Овие високообразовни установи нудат само специјалистичко образование и тоа за: стручна **медицинска сестра**, инструментарка, педијатриска сестра, сестра за реанимација, анестетичари и **акушерки**.

Во Македонија има две вакви високообразовни установи: едната е на Универзитетот во Битола, а другата е при Медицинскиот факултет во Скопје.

На Медицинскиот факултет во Скопје студиски програми за високо образование на стручни медицински сестри се одвиваат по правилата на студирање на европски кредит трансфер систем (ЕКТС), а наставата е организирана во модули (6 модули) и семестрални предмети. Студиите траат 6 семестри. По завршувањето на студиите, лицето добива **диплома за високо образование на стручна медицинска сестра**, а звањето е условено од модулот.

Со Модулот Б2 на пр.се стекнува звање:

Дипломирана Стручна медицинска акушерка.

Наставниот план за овој модул опфаќа 29 задолжителни предмети и 2 изборни предмети (од 4).

Во рамките на овие школи не постои општо образование за сестра (general nurse).

Исто така овие школи не нудат континуитет во образованието, така што вишите медицински сестри кои се образувале пред овој закон, не можат да го дооформат своето образование, затоа што не им се признаваат претходните испити, а новите курикулуми се нагласено стручно-медицински и не постои “здравствена нега” како предмет кој е всушност главното поле на работа на медицинските сестри.

Карактеристика е што постои обврска за полагање **стручен испит** кај овој профил.

По завршувањето на образованието се бара **задолжителен стаж** од 6 месеци по кој се полага **стручен испит** пред Комисија. Оваа Комисија се формира при Медицинскиот факултет и до

сега во неа отсутствува учеството на медицинска сестра. Со најновите измени на Правилникот за приправничкиот стаж и за стручниот испит на здравствените работници со средни и више образование (Службен весник 65/2004) е предвидено стручниот испит да се полага во самите здравствени установи и во нив задолжително да биде вклучена како член и медицинска сестра или акушерка. Стажот од 6 месеци како предуслов останува и понатаму.

Здравствените работници со средно и више образование не подлежат на систем на лиценцирање.

Во РМ постои Здружението на медицински сестри и акушерки со следниве надлежности:

- изготвува нормативи и стандарди;
- формирана е Група за изработка на наставна програма за високо образование на сестри и акушерки во партнерство со Словенија (по критериуми на ЕУ);
- работи по кодексот на сестри и акушерки;
- работи на превод на литература;
- организира разни работилници и подготвува сестринска едукација;
- во рамките на Здружението работи национална група предложена од Министерството за здравство за изготвување на Национална стратегија.

Звањето Доктор-акушер едно лице може да го стекне по завршување на студиите на Медицинскиот факултет во Скопје (во трење од шест години). По завршувањето на студиите, Стручниот назив со кој што дипломираните студенти се здобиваат е дипломиран **доктор по медицина**. Специјализацијата трае од 3-6 години и се обавува под менторство на реномиран гинеколог-акушер. Завршува со изработка на специјалистичкиот труд од таа област. Субспецијализацијата трае најмалку 2 години.

По завршување на истите лицето се здобива стручен степен на Специјалист по гинекологија и акушерство, односно Субспецијалист во таа област. Лиценцата за работа на здравствените работници со високо образование ги издаваат Лекарската комора, по што можат да вршат самостојно обавување на дејноста: гинеколог-акушер.

4. Во поглед на останатите професии, и/или професионални активности кои се пропишаните барања, ако постојат, за нивно стекнување и практикување, особено барањата за траење и содржина (теоретска и практична) на обуката?

Во поглед на останатите професии траење и содржината (теоретска и практична) на обуката е регулирано со: Законот за работни односи Службен весник на Република Македонија број 80/2003 - пречистен текст и Законот за државни службеници (Службен весник на Република Македонија број 59/00, 112/00, 34/01, 103/01, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03).

Закон за работни односи :

Работен однос може да заснова секое лице кое ги исполнува општите услови утврдени со овој и друг закон и посебните услови утврдени со закон, колективен договор и акт на работодавецот. Работен однос може да заснова лице кое наполнило 15 години возраст, а за вршење подземни работи во рудници 18 години возраст и кое има општа здравствена способност. Се смета дека инвалид лице кое е оспособено за вршење на определени работи има општа здравствена способност за вршење на тие работи. Странски државјанин и лице без државјанство заснова работен однос под условите утврдени со овој и со друг закон.

Одлука за потребата од засновање на работен однос донесува работодавецот или органот што тој ќе го определи.

Работодавецот е должен потребите од работници, условите што треба да ги исполнува работникот и рокот во кој се врши изборот да ги огласи јавно.

Пред објавување на оглас работодавецот доставува пријава за потребата од работници до службата надлежна за посредување при вработувањето.

Закон за државни службеници:

Модалитетот во однос на постапката за засновање службенички однос преку јавен оглас и полагање на стручен испит, се однесува на државните службеници со статус на приправници. Влез во државна служба со статус на приправник, е предвиден за службениците во најниските звања од втората и третата група (помлад соработник и помлад референт).

Стручниот испит што задолжително го полагаат другите државни службеници при засновањето на службеничкиот однос, не е услов при вработувањето на приправниците. Статусот на државен службеник, овие категории службеници-приправници, го верификуваат со полагање на приправнички испит.

Постапката на селекција на кандидати кои треба да ги пополнат работните места во државната служба е од круцијално значење за функционирањето на системот на државната служба.

Во Република Македонија, селекцијата на кандидати за државни службеници, се врши според Законот за државните службеници според мерит системот со цел да се обезбеди правилното и ефикасно извршување на одговорностите на државните органи.

По распишаниот јавен оглас од страна на Агенцијата за државни службеници за пополнување на работно место во државната служба, генералниот односно државниот секретар или функционерот кој раководи со органот опфатен со Законот во кој не се именува генерален, односно државен секретар, формира интерна Комисија за спроведување на постапката за вработување на државне службеник.

Комисијата се состои од пет члена: највисокиот раководен државен службеник-државниот/генералниот секретар, два раководни и еден стручен државен службеник од органот и еден претставник од Агенцијата за државни службеници. По исклучок, како надворешен член на оваа комисија, може да се назначи стручно лице, во зависност од условите што се бараат за соодветното работно место.

Кандидатите кои се пријавиле на јавниот оглас и ги исполнуваат условите (општите и посебните, доколку се предвидени за конкретното работно место), полагаат стручен испит во Агенцијата. Испитот не го полагаат, кандидатите за работни места во звањата помлад соработник и помлад референт кои во државната служба влегуваат со статус на државни службеници-приправници.

Врз основа на резултатите од испитот, Агенцијата подготвува листа од пет најуспешни кандидати кои го положиле испитот, што ја доставува до комисијата.

Во случај стручниот испит да го положиле помалку од пет кандидати, Агенцијата повторно го објавува огласот и го спроведува испитот. Доколку и по повторената постапка, Агенцијата не може да состави листа од најмалку пет најуспешни кандидати кои го положиле испитот, таа може да подготви листа и со помалку од пет кандидати.

Врз основа на доставената листа од пет кандидати од Агенцијата, Комисијата изготвува потесна листа од 3 кандидати за секое работно место. Врз основа на оваа листа, генералниот, односно државниот секретар или функционерот кој раководи со органот опфатен со законот во кој не се именува генерален, односно државен секретар, го врши изборот на лицето кое ќе го вработи на соодветното работно место.

Против одлуката за извршениот избор, незадоволниот кандидат, има право да поднесе жалба до Агенцијата, во рок од 8 дена од денот на писменото известување за извршениот избор. Агенцијата во рок од 15 дена од денот на приемот, мора да донесе одлука по жалбата.

Поднесената жалба го одлага извршувањето на одлуката за избор на кандидат за државен службеник, односно се додека таа не се реши, нема да се смета дека избраниот кандидат е вработен.

Можноста за поднесување на жалба и апликацијата на начелото на двостепеност на постапката кое е загарантирано со нашиот Устав и во постапката за вработување на државните службеници, е од огромно значење за заштитата на правата на незадоволните кандидати и за функционирање на принципот на еднаков пристап до работните места во државната служба.

По завршување на постапката за избор, генералниот односно државниот секретар, донесува решение за вработување на државниот службеник.

Во случај на вработување на приправници на работните места во звањето помлад соработник и помлад референт кои не полагаат стручен испит, Агенцијата составува листа од пријавените кандидати и ја доставува до Комисијата. Генералниот, односно државниот секретар, одлучува за изборот на најуспешниот кандидат. Незадоволните кандидати и во овие случаи го имаат истото право на жалба до Агенцијата.

По направениот избор, службеникот добива само статус на државен службеник-приправник. За приправниците на работни места во звањето помлад соработник, кои задолжително имаат виоко образование, приправничкиот стаж трае една година, а за приправниците на работни места во звањето помлад референт кои имаат више или средно образование, приправничкиот стаж трае шест месеци.

Државните службеници - приправници се следат и оценуваат во текот на приправничкиот стаж на начин кој го утврдува Агенцијата за државни службеници. По истекот на приправничкиот стаж, приправникот полага приправнички испит предистата Комисија што го направила изборот за негов прием во службата. Доколку приправникот го положи испитот, се вработува на работното место за кое било распишан конкурсот. Во спротивно, ќе му престане работниот однос.

Агенцијата подготвува програма за полагање, како на приправничкиот, така и на стручниот испит за друите државни службеници. Таа, е задолжена за организирањето и спроведувањето на стружниот и приправничкиот испит агенцијата, покрај тоа, со правилник ги утврдува и критериумите, стандардите и постапката за вработување и селекција на државните службеници.

Една од новините во постапката за засновање на службенички однос е давањето заклетва и потпишување заклетва.

Одредени специфики постојат кај професијата адвокат/нотар. По завршување на 4 годишните студии на Правниот факултет во Скопје студентите се стекнуваат со стручниот назив дипломиран правник.

За едно лице да биде упишано во Именикот на адвокати/нотари на Република Македонија, па со тоа да стекне и право да се занимава со адвокатурата/нотарство како професија, треба да ги исполнува следните услови во поглед на неговото образование, а тоа е да е дипломиран правник и да има положено правосуден /нотарски испит.

Самостојноста и независноста на адвокатурата како јавна служба се остварува со слободно и независно вршење на адвокатската дејност, слободен избор на адвокатот, организирање на адвокатите во Адвокатска комора и нејзино финансирање, автономно донесување на акти за работа на Адвокатската комора на Република Македонија и нејзините органи и запишување и бришење од Именикот на адвокатите, Именикот на адвокатските стручни соработници, Именикот на адвокатските приправници и донесување на Кодекс на адвокатската етика.

Тоа значи дека за работа во адвокатурата по завршување на студиите по право и стекнувањето на дипломата од правен факултет, потребно е да се исполни приправничкиот стаж во времетраење од две години. Станува збор за практична работа во адвокатска канцеларија, каде во тој период од две години се стекнува искуство за застапување на странки пред судските и други државни органи. Додека трае приправничкиот стаж, приправниците се запишуваат во Именикот на адвокатски приправници и во Адвокатската комора им се регулира траењето на стажот, како и им се издава потврди за да можат да го полагаат правосудниот испит.

Правосудниот испит се полага пред Комисија која е основана при Министерството за правда на РМ. Критериумите, начинот како и материјалот кој е испитен пред таа комисија е во надлежност на Министерството за правда. Освен стажот од две години за кои потврда приправниците земаат од Адвокатската комора, Министерството за правда признава две годишен стаж кој е обавуван во друштва, но само доколку кандидатот работел на правна материја.

Положениот правосуден испит е еден од критериумите за вршење на адвокатура, но и на другите професии како што е судиската и обвинителската.

Тоа значи дека за да едно лице биде адвокат, потребно е да заврши правен факултет, да има две години практична работа и да има положен правосуден испит.

Адвокатската комора на Република Македонија смета и дава свои заложби за востановување на посебен “ АДВОКАТСКИ ИСПИТ” , кој би се полагал пред органите на Адвокатската комора, особено кога досегашната пракса покажа дека има потреба од натамошна и подецидна едукација на кадрите кои се определиле за адвокатурата. Причината е секако во сеопфатноста на правните области во кои работат адвокатите, како и во нивната Уставна поставеност како јавна служба.

Тоа значи дека за работа на Нотарите по завршување на студиите по право и стекнувањето на дипломата од правен факултет, потребно е да се исполни работен стаж во времетраење од 5 години. Станува збор за стаж/практична работа во правната дејност.

Министерот за Правда по потреба објавува конкурс за издавање на Уверение за определено подрачје на Основен суд на кое постои потреба за отворање Нотарска канцеларија и давање на услуги од таа област. Селектираните лицата кои ќе се јават на конкурсот полагаат Нотарски испит пред Комисија формирана од Министерот за Правда. По добиените документи и резултати од испитот Комисијата од 7 членови формирана при Нотарската комора дава свое мислење до Министерството за Правда.

По донесување на одлуката Министерството издава Уверение за работа на лицето кое е избрано на конкурсот и донесува Повелба по одлуката. Нотарската дејност лицето треба да започне да ја обавува во рок од 1 месец по донесувањето на одлуката и Повелбата. На почетокот на обавување на дејноста Председателот на Основниот суд има право да изврши контрола со цел да утврди дали се исполнети условите за вршење на дејноста.

В. Практикување на професијата/професионални активности

1. Кои професионални дејности/професии (види член 1 (d) од Директивата 89/48/ЕЕЗ) се регулирани со законодавството во Вашата земја? Кои се нивните професионални активности?

Република Македонија има донесено Национална класификација на занимањата објавена во “Службен весник на Република Македонија број “ бр. 16/2002 врз основа- на ISCO/88 Меѓународна стандардна класификација на занимањата. Според македонското законодавство како преофесии кои се регулирани со закон се следниве:

НОТАРИ

Според Законот за вршење на нотарските работи објавен во Службен весник на Република Македонија број 59/1996. Нотаријатот е самостојна, независна јавна служба во која се вршат работи од видот на јавни овластувања врз основа на закон по барање на граѓаните, државните органи, правните лица и други заинтересирани институции. Во обемот на работи кои можат да ги вршат нотарите се следниве: издавање на изводи, потврди, преписи и извадоци, потврдување на приватни исправи, преземање на исправи, пари и хартии од вредност заради чување и предавање, чување на исправи.

АДВОКАТУРА

Според Законот за Адвокатурата објавен во Службен весник на Република Македонија број 59/2002, адвокатурата е самостојна и независна правна служба која единствено обезбедува и дава правна помош. Правната помош се состои во давање правни совети, застапување во водење преговори и вршење услуги од областа на деловен протокол, составување на исправи за правни дела, составување на поднесоци во судски и други постапки, застапување на странките пред судовите, државните органи и други правни лица, одбрана на осомничени и обвинети лица и вршење на други работи на правна помош.

ВЕТЕРИНАРНА ПРОФЕСИЈА

Во рамките на вршењето на ветеринарната професија, според Законот за ветеринарното здравство објавен во Службен весник на Република Македонија број 28/ 1998, спаѓаат следниве работи: здравствена заштита на животните од болести, заштита од заразните болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно санитарен преглед и контрола, ветеринарна заштита и унапредување на животната средина и природата.

МЕДИЦИНСКА ПРОФЕСИЈА

Целта на медицинската професија е заштита на здравјето на поединците, фамилиите, и народот како и преземање на мерки, активности и постапки за зачувување и унапредување на здравјето и животната средина. Медицинската професија е регулирана со Законот за здравствена заштита објавен во Службен весник на Република Македонија број 38/91. Медицинската професија го опфаќа вршењето на следниве професии: лекарска професија, стоматолшка професија, фармацевтска професија, и биохемиската професија. Вршењето на секоја од овие професии е регулирани со посебни подзаконски акти - правилници кои се донесуваат врз основа на закон. Исто така вршењето на дејноста е регулирано и од страна на статутите на коморите кои се формираат во рамките на секоја професија.

СОЦИЈАЛЕН РАБОТНИК

Според Законот за социјална заштита објавен во Службен весник на Република Македонија број 50/1997 како професионални активности кои ги вршат социјалните работници вработени во Центарот за социјална работа се следниве: откривање, следење и проучување на социјални појави и проблеми, применува и спроведува соодветни облици на социјална заштита и непосредно помага граѓани, семејство или група на население, поттикнува и презема превентивни дејствија за спречување и отстранување на причините за настанување на положба од социјален ризик, развива и спроведува вонинституционални облици на социјална заштита, поттикнува, организира и координира волонтерски активности на граѓани, нивни здруженија, хуманитарни организации, организации во спроведувањето на програми за социјална заштита на подрачјето на општината, изготвува планови и програми за социјална заштита, и врши други работи определени со закон.

БРОКЕРИ

Брокерите се овластени лица за работа во брокерските куќи, кои имаат положено посебен стручен испит за вршење работи со хартии од вредност. Обемот на работа на брокерите се сведува на тргувањето со хартии од вредност, согласно со Законот за хартии од вредност, објавен во Службен весник на Република Македонија број 63/2000. Исто така постојат и осигурителни брокери кои вршат осигурителни брокерски работи, а кои за вршење на таквата работа потребно е да имаат добиено лиценца од страна на министерот за финансии. Лиценцата се добива со полагање на посебен испит за осигурителен брокер.

АКТУАРИ

Овластен актуар е лице кое има дозвола за работа како овластен актуар од страна на министерот за финансии. Како актуар министерот може да овласти орган или правно лице како овластен актуар. Овластениот актуар ја проверува усогласеноста на податоците во годишните сметки со осигурителните сметководствени стандарди и правилноста на пресметките во годишните сметки во однос на формирањето на техничките резерви и другите резерви на друштвата на осигурување, да провери дали премиите и техничките резерви се пресметани во согласност со одредбите од Законот за супервизија на осигурувањето Службен весник на Република Македонија број 27/2002 со кој е регулирана оваа проблематика, и да види дали истите се пресметани и издвоени на начин кој ќе овозможи долгорочно исполнување на обврските кои произлегуваат од обврските од договорите за осигурување од страна на друштвото на осигурување.

СПОРТИСТИ

Спортисти во согласност со законот за спорт објавен во Службен весник на Република Македонија број 29/2002 се - спортистите од сите возрасти кои учествуваат во спортските активности и сите учесници во спортско рекреативните активности. Спортистите професионалци сите права и обврски од работниот однос, ги остваруваат при спортскиот клуб на начин утврден со закон и со колективен договор.

ЗАНАЕТЧИИ

Според Законот за вршење занаетчиска дејност објавен во Службен весник на Република Македонија број 37/1998, под занаетчиска дејност се подразбира занаетчиското производство, вршењето на занаетчиски услуги, уметничко занаетчиство и домашното ракотворење. Занаетчиска дејност може да врши и физичко лице чие работење го надминува обемот на помал занаети е запишано во регистарот на занаетчи.

УМЕТНИЦИ

Според Законот за култура објавен во Службен весник на Република Македонија број 66/2003, уметник е секое лице кое создава авторско дело од областа на уметничкото творештво или изведува авторско дело односно дело од народното творештво, независно од образованието, правниот статус, регистрацијата, државјанството или друг вид припадност. Ако уметникот дејноста ја врши професионално и ако се регистрира за вршење на уметничка дејност, тогаш стекнува статус на самостоен уметник.

ОВЛАСТЕНИ РЕВИЗОРИ

Ревизија може да врши само овластен ревизор, кој е вработен во друштвото за ревизија. Според Законот за ревизија објавен во Службен весник на Република Македонија број 65/97, 27/2000, 31/2001, 61/2002, овластените ревизори ги вршат следните работи: испитување и оцена на финансиските извештаи и сметководствените извештаи, како и податоците и методите применети во нивното составување и на таа основа давање на независно и професионално мислење за тоа дали тие извештаите вистинито и објективно ја покажуваат состојбата на средствата, капиталот, побарувањата и обврските и резултатите од работењето на субјектот на ревизијата. Исто така, овластениот ревизор врши и испитување и оцена на работењето, организираноста на деловните функции, начинот на донесување на деловните одлуки, функционирањето на информативниот систем кај субјектите на ревизија како и други прашања значајни за работењето на истите.

2. На кој начин се регулирани професиите: монопол на делување? заштита на титула? Поврзување со системот на социјална сигурност? Некомпатибилност?

Начин на регулирање на професиите:

Во македонското законодавство, под професии регулирани со соодветни закони се подразбираат професиите: нотар, адвокат, ветеринар, доктор по медицина, стоматолог, фармацевт, медицинска сестра, биохемиска професија, потоа социјален работник, брокер, осигурителен брокер, актуар, спортист, занаетчија, уметник и овластен ревизор. Со соодветните закони е регулирано и "професионалното признавање" како признавање на високо образовната квалификација, со цел вршење на професионална дејност во Република Македонија. Медицинската професија исто така е регулирана и со подзаконски акти, донесени врз основа на соодветните закони како и со статутите на соодветните комори.

Монопол на делување

Монопол на делување постои во вршењето на нотарската професија. Имено, согласно Законот за вршење на нотарски дејности ("Службен весник на Република Македонија" бр. 59/96), нотаријатите се организирани врз основа на територијален принцип во седиштата на Основните судови. Бројот на нотарите е ограничен, а го определува Министерот за правда, врз основа на прибавено мислење од подрачната комора. Ако на подрачјето на Основниот суд има повеќе од 20.000 жители според последниот службен попис на населението, по правило тој суд треба да има најмалку по еден нотар на секои 20,000 жители.

Кај сите останати професии не постои монопол на делување во вршењето на професиите, освен што кај медицинските професии (како што се лекарската, стоматолошката и фармацевтската) и ветеринарната професија за евентуалното самостојно вршење на дејноста потребно е да се исполнат одредени услови прописани со позитивните правни прописи и исто така да се добие дозвола од соодветното министерство.

Заштита на титула

Во рамките на поединечните закони со кои се регулирани горе наведените професии и нивните активности, предвидени се казнени одредби со кои се врши заштита против

незаконската употреба на соодветната титула. Кај професиите каде дејноста може да ја врши физичко лице одговорноста паѓа на физичкото лице кое противзаконски го користело законскиот назив, а таму каде што професијата се врши во рамките на правно лице, одговорноста паѓа врз правното лице. Мерки на заштита на титулите се преземаат и од страна на соодветните комори.

Поврзување со системот на социјална сигурност

Сите професии регулирани со закон се поврзани во системот на социјална сигурност исто како и сите останати професии. Ова може да се разгледува од два аспекта: едниот е вршење на јавна служба во рамките на правно лице и вториот аспект е вршење на јавна служба како физичко лице. И во двата случаи лицата кои ги вршат професиите остваруваат права од работен однос т.е. имаат право на здравствено, пензиско и инвалидско осигурување. Исто така, и во двата случаи лицата имаат право на социјална заштита во случај на невработеност или откажување од функцијата.

Со цел поддршка на јавниот интерес, државата предвидува надомест за здравствена заштита, пензиско и инвалидско осигурување за категоризирани спортисти (спортисти кои имаат статус на врвни спортисти, ако не се осигурени по друга основа), согласно Закон за спорт ("Службен весник на Република Македонија" бр.29/2002) и самостојни уметници, кои со таков статус се здобиле според критериумите во соодветната постапка и со соодветен акт на Министерот за култура (согласно Закон за култура "Службен весник на Република Македонија" бр. 66/2003).
Инкомпатибилност

Согласно позитивното законодавство, во Република Македонија лицата кои вршат нотарска дејност, согласно закон, не смеат да вршат други професионални дејности или јавни функции. Иста така, на адвокатите им престанува правото на вршење на адвокатска дејност ако засноваат работен однос за вршење на друга професија. За сите други дејности предвидени со закон, на лицата кои ги вршат, а се избрани или именувани на јавни функции, вршењето на дејностите се става во мирување се до престанувањето на функцијата.

3. Кои органи вршат надзор над професиите: од стручните редови, министерства (кои), други?

Надзор над одредени професии вршат пред сè вршат ресорните министерства, соодветните комори и инспекторати. На пример, надзор над вршењето на здравствена дејност врши првенствено Министерството за здравство преку Лекарската комора.

Надзор над образовната дејност врши Министерството за образование како и Просветниот инспекторат како централна образовна институција задолжена за почитување на законитоста во областа на образованието и систематска контрола на квалитетот на образовниот процес.

C. Административна структура

1. Ве молиме опишете ја административната структура и другите поврзани процедури надлежни за признавање за странските професионални квалификации во вашата земја?

Ова прашање е регулирано со Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/2000, член 169-177) и Законот за изменување и дополнување на законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/2003, член 35 и член 36).

Признавањето на високообразовни квалификации стекнати во странство го врши Стручна комисија за признавање, формирана од страна на наставно-научниот совет на високообразовната установа во Република Македонија која е најблиска до наставно-научната област за признавање.

Стручната комисија за признавање по разгледување на целокупната документација доставена од Информативниот центар изготвува одлука за признавање.

Спроведувањето на ратификуваните билатерални спогодби за заемно признавање на дипломи го врши Министерството за образование и наука, под условите утврдени во билатералната спогодба.

Стручна комисија за верификација се формира по решение на Министерот за образование и наука и е составена од професори од високообразовните установи во Република Македонија најблиски до наставно-научната област за признавање на странска високообразовна квалификација, како и стручни лица од Министерството за образование и наука.

Во Министерството за образование и наука постои Информативен Центар (член 180 од Законот за високото образование), кој е дел од Европската мрежа на информативни центри формирана од страна на Советот на Европа и УНЕСКО. Информативниот центар на стручните комисији им дава мислење за сите аспекти битни за донесување на конечаната одлука за признавање (член 180-а од Законот за високото образование).

II. ГРАЃАНСКИ ПРАВА

1. Дали граѓаните на ЕУ имаат различен третман од вашите граѓани во однос на достапноста на образование, вклучувајќи и школарина?

Врз основа на членот 44 од Уставот на Република Македонија образованието е достапно на секого под еднакви услови. Основното образование е задолжително и бесплатно.

Според член 9 од Законот за основното образование на РМ (Пречистен текст Службен весник на Република Македонија број 52 /2002 година) основно образование во РМ можат да стекнуваат странски државјани и лица без државјанство под услови утврдени со овој закон (за странските државјани важи истата регулатива која се однесува на домашните државјани.)

Членот 5 од Законот за средно образование (Службен весник на Република Македонија број 52/2002, 40/2003, 42/2003 и 67/2004) странските државјани и лица без државјанство можат да се здобијат со основно образование, на начин и под услови утврдени со овој закон (за странските државјани важи истата регулатива која се однесува на домашните државјани.)

Членот 6 став 2 од Законот за високото образование (Службен весник на Република Македонија број 64/2000 и 49/2003) вели дека странски државјани можат со промената на начелото на реципроцитет, да се образуваат на високообразовните установи во РМ под исти услови како и државјани на РМ.

Ставот 3 вели дека странските државјани, освен лицата од став 2 на овој член, можат да се образуваат на високообразовните установи.

Според став 4 право на високо образование имаат и лицата без државјанство под услови утврдени со закон и ратификувани меѓународни акти. Ставот 5 упатува на условите од став 2,3 на овој член, дека поблиску ги уредува универзитетот, односно високообразовната установа која не е во состав на универзитетот.

На пр. уписнина за странски студент изнесува на Св.Кирил и Методиј изнесува 3000 долари. Постојат две опции за сместување на странски како и домашните студенти: сместување во студентски домови или приватно сместување. Според Законот за движење и престој на странците-(Службен весник на Република Македонија број 36/92, 66/92, 26/93, 45/2002 и 49/2003) во член 20 став 2 странец кој во РМ доаѓа заради школување, специјализација може пред истекот на времето за кое му е дозволен престој врз основа на патната исправа да поднесе одобрение за привремен престој. Одобрението се издава со рок на важење до една година односно до истекот на рокот на важење на патната исправа. Можноста за повторно продолжување е најдолго до една година.

2. Која законска постапка би била потребна за да граѓаните на ЕУ да им се дозволи да гласаат или да се кандидираат на локални избори во државата или за Европскиот парламент или пак да ги користат бенефициите од некои други избирачки права?

Со Уставот на Република Македонија, (член 22) утврдено е дека секој граѓанин со наполнети 18 години живот стекнува избирачко право.

Оваа уставна одредба е имплементирана во:

- Законот за Избирачкиот список (“Службен весник на Република Македонија” бр.42/02 и 35/04), со член 1, со кој се уредува начинот и постапката на евидентирањето на избирачкото право;

- Законот за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија (“Службен весник на Република Македонија” бр.42/02 и 46/04): член 4 и 5, со кои се утврдува дека право да избира има секој државјанин на Република Македонија кој наполнил 18 години живот и има деловна способност и право да биде избран за пратеник има секој државјанин на Република Македонија ако: наполнил 18 години живот, има деловна способност и не се наоѓа на издржување казна затвор за сторено кривично дело;
- Законот за Локалните избори (“Службен весник на Република Македонија” бр.45/ 04, пречистен текст и 52/04 60/04), член 3, со кој се утврдува дека право да избира и да биде избран има секој државјанин на Република Македонија кој наполнил 18 години живот.

Според изнесеното законската регулатива во Република Македонија не овозможува на лицата кои немаат државјанство на Република Македонија да земат учество во изборите, па според тоа ни граѓаните на државите членки во Европската Унија немаат избирачко право во Република Македонија.

За да можат лицата кои не се државјани на Република Македонија да учествуваат во изборите потребно е промена на Уставот (за што е потребно двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број на пратеници во Собранието), а потоа и промена на законите кои предходно ги наведовме.

3. Кои документи мора да добијат граѓаните на ЕУ кои не се бават со економска дејност и колкави се трошоците за добивање на дозвола за престој?

Во согласност со Законот за движење и престој на странците(Службен весник на Република Македонија број број 36/92,66/92,26/93 и 45/2002) сите странци меѓу кои и државјаните од државите на ЕУ кои не се бават со економска дејност а имаат намера да престојуваат подолг период во Република Македонија (над три месеци или ако е поинаку регулирано со меѓународен договор) должни се да поднесат барање за одобрување на привремен престој.

Привремениот престој може да се одобри само по основ на причините поради кои предходно била издадена и визата од Дипломатско конзуларното представништво на Република Македонија во странство. Кон барањето за престој се приложуваат следните документи: важечка патна исправа и фотокопија од издадената виза на која е назначена дејноста за која е издадена истата, доказ за оправданоста на престојот, доказ за обезбедени средства за издржување и доказ за обезбедено сместување(писмен договор за стан, куќа и сл.).

Привремениот престој се внесува во патната исправа на странецот во форма на штембил и се издава со рок на важност до една година односно до истекот на важноста на патната исправа ако тој рок е пократок од една година. Престојот може и да се продолжува ако барањето е поднесено пред истекот на рокот на важењето на одобрението за привремен престој и ако причините и понатаму се оправдани.

Со Законот за административните такси утврдени се трошоците за добивање на дозвола за престој кои се исти како и трошоците објаснети во наредното прашање број 4 од ова поглавје(01_II_4).

4. Кои документи им се потребни на граѓаните на ЕУ кои се доселуваат во Вашата земјата заради студирање и какви надоместоци треба да платат за добивање на дозвола за престој?

Сите странци,вклучувајќи ги и државјаните од државите на Европската Унија кои доаѓаат во Република Македонија со намера да се школуваат-студираат предходно треба да обезбедат соодветна виза која можат да ја добијат во Дипломатско конзуларните претставништва на Република Македонија во странство. Барањето за издавање виза за школување-студирање се поднесува на соодветен образец кој е испишан на македонски и на англиски јазик а може да биде испишан и на службениот јазик на земјата каде се поднесува барањето. Во врска со ова

Дипломатско конзуларното претставништво бара согласност за издавање на визата од Министерството за внатрешни работи и по добиената согласност ДКП издава влезно-излезна виза со забелешка за дејноста.

По добивањето на визата и доаѓањето во Република Македонија странецот е должен во надлежната организациона единица на МВР РМ (СВР-ОВР) да поднесе барање за одобрување привремен престој а кое, исто така, се поднесува на соодветен образец испишан на македонски, англиски и француски јазик. Заедно со барањето се поднесуваат и следните прилози:

- Важечка патна исправа на странецот
- Потврда дека странецот е запишан како ученик-редовен студент на соодветна школа односно факултет
- Доказ за сместување
- Доказ за обезбедени средства за издржување

Во согласност со Законот за административните такси („Службен Весник на Република Македонија„ бр.17/93,20/96,7/98,13/2001,24/2003 и 19/2004) утврдени се висината на таксите кои странците ги плаќаат за добивање визи и за одобрување на привремен престој. За добивање виза се наплаќа такса во висина од 14 УСА долари а за одобрување на привремен престој се наплаќа такса во износ од 10 евра во противредност на денари. Барателот должен е да плати и минимална такса за самото барање како и да ги надомести и вистинските трошоци предизвикани со своето барање(обрасци, формулари и слично).

Со новиот Предлог Закон за странци кој е во подготовка се предвидува дозвола за привремен престој на странец заради школување-студирање да се издава ако странецот кон барањето ги приложи следните документи:потврда дека има својство на ученик во средно образование, односно редовен студент на образовна установа во Р.Македонија издадена од образовната установа во Р.Македонија во која странецот е примен на школување односно студирање и доказ дека го владее јазикот на кој ќе се одвива наставната програма во образовната установа.

Исто така, се предвидува странец кој во Р.Македонија доаѓа заради соработка односно учество во програми на меѓународна размена на ученици и студенти може да се издаде дозвола ако странецот приложи и потврда од државен орган односно институција надлежни за извршување на меѓународни или билатерални спогодби за меѓународна размена на ученици и студенти во која ќе се утврди времетраењето на соработката односно учеството во програмата за меѓународна размена.

Странец кој е помлад од 18 години, покрај погоре наведените докази, ќе мора да приложува и заверено одобрение од родителите односно старателот за школување во Р.Македонија.

5. Какви можат да бидат причините за да не се дозволи влез и престој на граѓани на ЕУ?

Согласно Законот за движење и престој на странци („Службен весник на Република Македонија„ број 36/92, 66/92, 26/93 и 45/2002) во Република Македонија не се прави разлика дали странецот е од земјите од ЕУ или е од други земји кои не се членки на ЕУ. Странец е лице кое не е државјанин на Република Македонија.

Причините поради кои нема да се дозволи влез и престој на лице странец во Република Македонија се пропишани во член 17 од Законот за движење и престој на странци („Службен весник на Република Македонија„ број 36/92, 66/92, 26/93 и 45/2002), а тие се:

- на кого му е изречена мерка за безбедност протерување од Р. Македонија или на кого му е откажан престојот во Р. Македонија за време за кое таа мерка му е изречена;

- кој се води во евиденција на надлежниот орган како меѓународен престапник или за кого постои основано сомение дека доаѓа во РМ со намера да изврши терористички или други кривични дела;
- чие престојување во РМ би преставувало финансиско оптоварување на државата;
- кој не поседува влезна виза за државата во која патува по излегувањето од територијата на РМ а таква треба да има;
- кој во барањето за издавање виза за влегување на територија на Р.М дал неточни податоци за себе или за целта на патувањето и престојот или се послужил со лажни исправи;
- кој не поседува документи врз основа на кој може да се утврди неговиот идентитет;
- кој доаѓа од подрачје каде владеат заразни болести, а нема доказ за вакцинација.

III. СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ

D. Членовите 39,43 и 49 од Договорот за основање на ЕЗ

1. Кои се условите за добивање на работна дозвола за работниците мигранти од ЕУ?

Условите за добивање работна дозвола за работниците мигранти од ЕУ, се утврдени во Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани (Службен весник на Република Македонија број 12/93), и тие се исти како и за мигранти од други држави.

Работната дозвола за работниците мигранти, ја издава Агенцијата за вработување единствено доколку работникот мигрант поседува одобрение за привремен или постојан престој во Република Македонија.

На работникот мигрант кој има одобрени за постојано настанување во Република Македонија, работната дозвола му се дава за период на важењето на одобрението за постојаното настанување.

За работникот мигрант кој има одобрение за привремен престој во Република Македонија, работната дозвола му се дава за период кој неможе да биде подолг од периодот на важењето на одобрението за престој.

Од аспект на надлежностите на МВР еден од условите за добивање работна дозвола за работниците мигранти од ЕУ, согласно Законот за движење и престој на странци (Службен весник на Република Македонија број 36/92, 66/92, 26/93, 45/2002, 49/2003), е претходно, по спроведена постапка, обезбедување-добивање виза за вработување од страна на работникот мигрант од Дипломатско-конзуларното претставништво на Република Македонија во странство.

Законските прописи не прават разлика во однос на третманот на работниците мигранти во поглед на тоа дали тие доаѓаат од земјите од ЕУ или не.

2. Кои одредби постојат за недискриминација врз основа на националност, во однос на работниците мигранти, во поглед на вработување, плати и услови за работа?

Основите за забрана на дискриминација вклучувајќи забрана за дискриминација по основ на националност се содржани и се гарантираат со Уставот на Република Македонија. Според Уставот на Република Македонија член 32 секој има право на работа, слободен избор на вработување, заштита при работењето и материјална обезбеденост за време на привремена невработеност.

Во Законот за работните односи (Службен весник на Република Македонија број 80/2003) се утврдени одредби во врска со недискриминација по повеќе и различни основи, меѓу кои и по основ на националност кој се однесуваат и на работниците мигранти, исто и во поглед на вработувањето, платите и условите за работа.

Во таа смисла членот 9 од Законот за работните односи според кој се забранува директна и индиректна дискриминација во однос на условите при вработувањето, напредувањето, осигурувањето на условите за работа, работното време и откажувањето на договорите за вработување, заради расата, бојата на кожата, полот, возраста, здравствена состојба, односно инвалидноста, религиозното, политичкото или друго убедување, членување во синдикати, национално или социјално потекло, статусот на семејството, имотната состојба или заради други лични околности.

Исто така на жените и мажите мора да им бидат обезбедени еднакви можности и еднаков третман при вработувањето, напредувањето, осигурувањето од рабљота, условите за работа, работното време и откажувањето на договорите за работа.

Според член 77 од истиот закон работодавецот е должен за еднаква работа со еднакви барања на работното место да исплаќа еднаква плата на вработените без оглед на полот.

3. Кои услови во поглед на националност (ако постојат) се применуваат при вработување во јавниот сектор?

Во општите прописи од областа на работните односи кои се однесуваат и на јавниот сектор, не се пропишани посебни услови од аспект на вработување на странски државјани, доколку со одделни посебни прописи тоа не е поинаку уредено.

Според Член 9 од Законот за државни службеници (Службен весник на Република Македонија број 59/2000, 112/2000, 34/2001, 103/2001, 43/2002, 98/2002, 17/2003, 40/2003, 85/2003, 17/2004 и 69/2004)) еден од основните услови за да лице се вработи како државен службеник е истото да биде државјанин на Република Македонија.

Е. Укинување на ограничувањата за движење и престојување во Заедницата за граѓани на ЕУ кои извршуваат економска активност како работници за плата, самовработени или даватели на услуги и нивните семејства (Директиви 68/360/ЕЕЗ и 73/148/ЕЕЗ)

1. Каков е визниот режим за работници мигранти од ЕУ и членовите на нивните семејства (вклучително и членовите на семејството кои не се по националност од земјите од ЕУ) при влез во Вашата земја?

Со членовите 7 и 8 од Законот за движење и престој на странци („Службен весник на Република Македонија, бр.36/92,66/92,26/93 и 45/2002) е регулирано дека на странец за влегување, излегување или преминување преку територијата на Република Македонија му се издава виза. Визата се издава за едно, повеќе или неограничен број патувања. Визата се издава со рок на важење до една година односно до рокот на важење на патната исправа на странецот кога рокот е пократок од една година.

За државјаните на земјите членки на ЕУ за влегување во Р. Македонија не им е потребна виза, меѓутоа ако доаѓаат заради извршување на економски или други работни активности, визата е задолжителна. Визата ја издава Дипломатско-конзуларно претставништво на Република Македонија во странство по барање на странецот.

Така, со членот 12 од истот Закон е пропишано дека за издавање виза заради вработување, специјализација, научно истражување или вршење на одредена професионална дејност, дипломатско-конзуларното претставништво на Р. Македонија бара согласност од Министерството за внатрешни работи.

Министерството за внатрешни работи, пред давањето на согласноста, ќе прибави мислење од органот во чија надлежност е дејноста за која странецот бара виза (пример: ако е тоа заради вработување, ќе прибави мислење од Министерството за труд и социјална политика односно Агенцијата за вработување). По добиеното позитивно мислење (согласност) од Министерството за внатрешни работи, Дипломатско-конзуларното претставништво ќе му издаде на странецот виза со важност од 30 дена, а на образецот на визата, (налепницата) се запишува целта (причината) за доаѓањето, односно видот на работната активност како на пример: “за вработување”, “за професионална дејност”, итн.

По влегувањето на странецот во Р Македонија со таа виза, истиот се јавува во Агенцијата за вработување и добива одобрение за вработување (работна дозвола) со која поднесува барање и од Министерството за внатрешни работи добива одобрение (дозвола) за привремен престој. Одобрението (дозволата) се издава во форма на штембил кој се втиснува во патната исправа на странецот со назначување на целта односно видот на работната активност: „вработување“, „професионална дејност“, итн.

Со членот 13 од Законот за движење и престој на странци е пропишано издавање на деловна виза. Деловната виза на странец може да се издаде заради вршење стопанска дејност предвидена со прописите на Р. Македонија, а кои се однесуваат на странски вложувања и вршење на надворешно--трговски работи а може да се издаде и на странец кој обавува стручни работи утврдени со договор за деловно-техничка соработка, за долгорочна производна кооперација, за пренос на технологија и странски вложувања. Деловната виза се издава и за интракорпоративни трансвери, привремени трансвери на странци заради услуги со комерцијално присуство во Р. Македонија, а кои се на водечки менаџерски или извршни функции или кои имаат високи или дефицитарни квалификации или образование неопходно за функционирање на трговското друштво во Р Македонија.

Деловната виза се издава со рок на важење кој е потребен за извршување на работите заради кои се издава (од 90 дена до 3 години со можност за продолжување), но не подолго од рокот на важење на патната исправа. За време на важењето на деловната виза странецот може непречено и неограничен број пати да влегува и излегува од Р Македонија.

Деловната виза може да ја издава Дипломатско-конзуларното претставништво на Р. Македонија во странство и Министерството за внатрешни работи според живеалиштето на странецот. Меѓутоа, од практични причини (потребата од прибирање и проверка на доказите), деловната виза ја издава подрачната организациона единица на Министерството за внатрешни работи во форма на штембил кој се втиснува во патната исправа на странецот, а не како налепница.

Деловната виза издадена на странец, важи како одобрен привремен престој.

За членовите на семејствата на странците од земјите членки на ЕУ не е потребна виза за влез, а ако членовите на семејствата не се државјани на земја која е членка на ЕУ, потребна им е обична влезно-излезна виза само ако има визен режим со таа држава. По влегувањето во Република Македонија на нивно барање, на сите им се одобрува привремен престој врз основа на одобрениот привремен престој или врз основа на издадената деловна виза на странецот-работник од земјите членки на ЕУ.

2. Какви документи мораат да обезбедат граѓани на ЕУ кои се бават со економска дејност и колку чини дозволата за престој?

Согласно одредбите од Законот за движење и престој на странци („Службен весник на Република Македонија број 36/92, 66/92, 26/93 и 45/02), државјаните на земјите на ЕУ кои сакаат да обавуваат економска активност во Р Македонија, должни се да регулираат привремен престој на основа на работа или да извадат деловна виза.

Странец кој сака да регулира привремен престој на основа на работа треба претходно во Дипломатско-конзуларно претставништво на Р Македонија во странство да обезбеди влезна виза со цел за работен ангажман (опфаќа вработување, професионална дејност, специјализација и слично). По доаѓањето во Р. Македонија странецот е должен во надлежната подрачна организациона единица на Министерството за внатрешни работи според местото на престојување, да го регулира привремениот престој со цел за работа.

Кон барањето за регулирање на наведениот привремен престој се приложува:

- важечка патна исправа;

- фотокопија од патната исправа со влезната виза;
- доказ за оправданоста на престојот (претходно добиено одобрение од Агенцијата за вработување, договор за работа или потврда од правно или физичко лице дека кај истото се наоѓа на специјализација или обука);
- доказ за обезбедено сместување (договор за закуп на стан и слично);
- доказ за обезбедени средства за издржување (потврда за состојбата на банковната сметка на странецот во Р Македонија или странска банка, потврда од претпријатие или друго правно лице односно до орган за височината на платата или стипендијата и слично).

Согласно Законот за административни такси (Службен весник на Република Македонија р.17/93,20/96,7/98,13/2001,24/2003 и 19/2004) одредено е дека административната такса за привремен престој за три месеци согласно Тарифен број 5.2 изнесува 5 евра, додека за привремен престој над 3 месеци согласно Тарифен број 5.3 изнесува 10 евра.

На странец со привремен престој по основа на работа може да му се издаде лична карта за странец како документ за идентификација.

Согласно член 13 од Законот за движење и престој на странци, на странец може да му се издаде и деловна виза под услови и на начин опишан во прашањето број 75.

Со барањето за издавање деловна виза странецот е должен да приложи:

- важечка патна исправа;
- доказ за регистрација на трговско друштво или договор за пружање услуги (пружање услуги во име на странски работодавец може да врши само странец кој е вработен кај тој работодавец и под услов да е склучен договор за пружање услуги со правно или физичко лице кое извршува стопанска дејност во Р. Македонија);
- доказ за обезбедено сместување (договор за закуп на стан и слично).

Согласно Законот за административни такси Тарифен број 7 став 2 точка Д одредено е дека административната такса за одобрување деловна виза изнесува 30 евра.

3. Дали на граѓаните од трети земји кои се членови на семејството им се одобрува престој во исто траење и со иста важност како и на граѓаните на ЕУ?

Според Законот за движење и престој на странци ("Службен весник на Република Македонија број 36/92; број 66/92; број 26/93 и број 45/2002") не се прави разлика меѓу државјани на држави членки на ЕУ и државјани на трети земји. Како странци се сметаат сите лица кои не се државјани на Република Македонија и сите имаат еднакви права.

Согласно член 24 од Законот за движење и престој на странци, членовите на семејството на странските државјани со одобрен привремен престој (било да се од ЕУ или трети земји), исто така имаат право на одобрување престој во Република Македонија со исто времетраење и важност како и странскиот државјанин - носител на правото на престој.

4. Дали дозволата на работникот-мигрант може да му се укине исклучиво на основа на недоброволна невработеност, болест или несреќа?

На работникот-мигрант од ЕУ дозволата за престој ќе му се укине поради недоброволна невработеност, доколку поради тоа му престанал работниот однос. Во случаи на болест или несреќа на работникот-мигрант на ЕУ дозволата за престој нема да му се укине, при што странецот ќе продолжи да престојува во Република Македонија со ист статус до истекот на важноста на одобрениот престој.

Доколку странецот заради горенаведените причини, согласно законските прописи се стекнал со одредени социјални бенифиции, престојот може да му се продолжува додека ги ужива истите.

F. Слобода на движење на работниците во Заедницата (Регулатива (ЕЕЗ) 1612/68)

1. Дали работниците-мигранти од ЕУ имаат еднаков пристап до работните места како и домашните државјани?

Работниците мигранти од ЕУ, имаат еднаков пристап до работните места до пазарот на трудот, односно можат да се вработат како и државјаните на РМ, под условите и на начинот утврдени во Законот за движење и престој на странци (Службен весник на Република Македонија број 36/92, 66/92, 26/93, 45/2002 и 49/2003) и според Законот за вработување на странски државјани.

2. Дали постојат одредени барања во поглед на познавањето на јазикот за одредени работни места и ако да, за кои?

Со законот за заштита на децата (Службен весник на Република Македонија број 98/2000, 17/2003 и 65/2004), пропишано е дека работник во јавна установа за деца, може да биде лице кое треба да го познава македонскиот јазик и кирилското писмо.

Со Законот за основно образование (Пречистен текст Службен весник на Република Македонија број 52 /2002 година), учител, наставник, стручен работник и воспитувач може да биде лице кое меѓу другото го познава македонскиот јазик и кирилското писмо.

Со Законот за средно образование (Службен весник на Република Македонија број 52/2002, 40/2003, 42/2003 и 67/2004) пропишано е дека наставниците и воспитувачите треба да го владеат македонскиот јазик, и писмото на кој ја изведуваат наставата. Со овој Закон, е предвидено дека во приватно средно училиште за предметите за кои наставата се изведува на странски јазик, наставниците можат да бидат и лица-странски државјани кои имаат соодветен вид образование под услови утврдени со Законот за средно образование.

3. Дали работниците мигранти од ЕУ добиваат помош од Агенции за вработување?

Право на посредување при вработување, обука, преквалификација или доквалификација заради вработување, осигурување во случај на невработеност преку Агенцијата за вработување на работниците мигранти од ЕУ остваруваат под исти услови како и државјаните на РМ, ако имаат одобрение за постојан престој и одобрение за засновање на работен однос со странски државјанин, односно постојан престој согласно со Законот за движење и престој на странците (Службен весник на Република Македонија број 36/92, 66/92, 26/93, 45/02), кој почна да се применува од 16 јуни 1992 година.

4. Какви права на даночни и социјални повластувања и на професионална обука имаат работниците на ЕУ?

Во поглед на даноците и социјалните поволности или на правата на доквалификација, работниците од ЕУ се изедначени со државјаните на РМ, доколку легално престојуваат во РМ.

Во таа смисла, на работниците од ЕУ, подеднакво се применуваат одредбите од Законот за персонален данок од доход (Службен весник на Република Македонија број 80/93, 3/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/2001, 50/2001, 2/2002, 44/2002), кои се однесуваат на платите, а што се однесува до социјалните поволности во смисла на правата од социјалното осигурување, тоа се, се пресметува на еднаков начин како и за македонските државјани.

5. Какви права на синдикално организирање имаат работниците од ЕУ?

Слободата на здружување е гарантирано со членот 20 од Уставот на Република Македонија, според кој на граѓанинот му се гарантира слобода на здружување заради остварување и заштита на нивните политички, економски, социјални, културни и други права и уредувања.

Врз основа на тоа, заради остварување на своите економски и социјални права од работен однос утврдени со закон и колективен договор, со членот 84 од Законот за работните односи (пречистен текст, Службен весник на Република Македонија број 80/2003)) е предвидено дека работниците имаат право да основаат синдикати. Зачленувањето и пристапувањето во синдикатите согласно законот е врз основа на слободен избор на работниците.

6. Какви права за населување имаат работниците од ЕУ?

Странски правни и физички лица, според постојните прописи на Република Македонија, имаат право на закуп и сопственост на објекти за домување.

Имено, врз основа на член 8 од Законот за домување (Службен весник на Република Македонија број 21/98) - „Закупец на стан за домување може да биде домашно и странско физичко лице и домашно странско лице за домување на физичко лице. (Во натамошниот текст: закупец)„.

Од горе искажаното се изедначуваат правата за домување на сите домашни и странски физички и правни лица во врска со обезбедување на стан за домување по пат на закуп.

Понатаму во текстот на Законот за домување во член 9 јасно е определено процедурата за остварување на закупничкото право, односно „на закупничките односи утврдени со овој закон се применуваат одредбите од Законот за облигационите односи(„Службен весник на Република Македонија број 18/01), доколку со овој Закон поинаку не е определено„.

Право на сопственост на објекти за домување се стекнува врз основа на член 244 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права („Службен весник на Република Македонија број 18/01), каде што „Странско физичко лице може ПОД УСЛОВИ НА РЕЦИПРОЦИТЕТ, да стекне право на сопственост на стан или станбена зграда во Република Македонија, како и државјани на Република Македонија„.

Ова ги изедначува правата на странските физички лица (како странско физичко лице, според овој Закон, се смета она физичко лице кое нема државјанство на Република Македонија освен ако со Закон поинаку не е определено), со државјаните на Република Македонија во однос на стекнување на сопственост на објекти за домување.

7. Дали работниците мигратни од ЕУ имаат право со себе да донесат членови на семејството (брачни другари, деца под 21 година, зависни роднини сите независно од националноста) ?

Според Законот за движење и престој на странци („Службен весник на Република Македонија број 36/92; број 66/92; број 26/93 и број 45/2002“) не се прави разлика меѓу државјани на држави членки на ЕУ и државјани на трети земји. Како странци се сметаат сите лица кои не се државјани на Република Македонија и сите имаат еднакви права.

Согласно член 24 од Законот за движење и престој на странци, членовите на семејството на странските државјани (работници-мигранти) било од држави членки на ЕУ или трети земји кои имаат одобрен престој во Република Македонија, исто така имаат право на влез односно одобрување привремен престој во Република Македонија, според законски предвидените услови и независно од нивната национална припадност.

Членови на потесно семејство во смисла на овој Закон се сметаат брачните другари и малолетните деца до 18-годишна возраст.

Што се однесува до одобрувањето престој на „зависни роднини“, согласно Законот за движење и престој на странци, постои можност за одобрување престој по основ „други оправдани причини“ за што се одлучува во законска постапка за секој поединечен случај по барање на односното лице.

Должината на престојот се определува со исто времетраење како и одобриениот престој на работникот мигрант односно до истекот на рокот на важењето на странската патна исправа ако тој рок е покус од времетраењето на одобриениот престој на работникот-мигрант.

8. Дали брачниот другар на работникот од ЕУ или деца помали од 21 година имаат право на вработување без работна дозвола?

Согласно Законот за движење и престој на странци (Службен весник на Република Македонија број 36/92; 66/92; 26/93; 45/2002), по основ на спојување на семејството, брачен другар и децата помали од 21 година, можат да добијат одобрение за престој во Република Македонија.

Имајќи го предвид погоре изнесеното, брачниот другар и децата помлади од 21 година на работникот-мигрант од ЕУ можат да се вработат во Република Македонија, доколку имаат одобрение за засновање на работен однос, без оглед на состојбата на пазарот на трудот.

Брачниот другар и децата помали од 21 година на работникот-мигрант од ЕУ можат да се вработат во Република Македонија без одобрение за засновање работен однос, согласно Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани („Службен лист на СФРЈ“, број 11/78 и број 64/89); доколку работниот однос го засноваат за обавување на стручни работи утврдени со договор за деловно-техничка соработка, за долгорочна производна кооперација, за пренесување на технологија и за странски вложувања, а согласно одредбите од Законот за движење и престој на странци; доколку доаѓаат во Република Македонија заради вршење на стопанска дејност предвидена со прописите на Република Македонија, а која се однесува на странски вложувања и вршење на надворешно-трговски работи; како и во случаи утврдени со Закон.

9. Какви права на образование имаат децата на работникот мигрант од ЕУ?

Од аспект на остварување на правото на основно, средно и високо образование на децата на работниците-мигранти од ЕУ, согласно Законот за основното образование (Пречистен текст Сл.в бр.52 /2002 година), Законот за средното образование (Службен весник на Република Македонија број 52/2002, 40/2003, 42/2003 и 67/2004) и Законот за високото образование (Службен весник на РМ бр. 64/2000 и 49/2003), основно образование, средно образование и високо образование во Република Македонија можат да стекнуваат и странски државјани и лица без државјанство на начин и под условите утврдени со овие закони.

За продолжување на образованието во Република Македонија, по барање на учениците-деца на работници-мигранти од ЕУ во Министерството за образование и наука се врши нострификација и признавање на еквиваленција на свидетелства стекнати во странство.

Согласно Законот за движење и престој на странците -(Службен весник на РМ бр. 36/92, 66/92, 26/93, 45/2002 и 49/2003), одобрение за постојан или привремен престој може да му се издаде и на детето до наполни 18 години живот, а чиј родител – старател има одобрение за постојан, односно за привремен престој во Република Македонија. Правата за престој на деца чии родители имаат регулирано престој во Република Македонија, без разлика на која категорија на странци се исти за сите странци, меѓу кои и за државјаните од државите на Европската Унија.

Со новиот Предлог-Закон за странци ова прашање добива на значење и се усогласува со стандардите кои важат во Европската Унија. Во овој закон се утврдува дека членовите на потесното семејство на странецот кој има дозвола за престој, како што се и малолетните деца имаат право на образование. Под деца се сметаат малолетните деца на странецот или на неговиот брачен другар вклучувајќи и посвоени деца на старателот или на неговиот брачен другар, како и деца врз кои старателот или неговиот брачен другар има старателство, а кои се на возраст под 18 години.

Дозволата за привремен престој се издава за период од една година со можност истата да се продолжува за ист временски период како и дозволата на странецот (родител-старател).

G. Право да се остане на територијата на земјите членки по вработувањето во некоја од земјите членки (Регулатива (ЕЕЗ) 1251/70) или извршување на дејности како самовработено лице (Директива 75/34/ЕЕЗ)

1. Кои се правата за престој на следните категории на граѓани од ЕУ:

- a) некој кој работел во земјата најмалку 12 месеци, живеел 3 години и достигнал потребна возраст за пензионирање;**
- b) некој кој работел најмалку 2 години во Вашата земја и станал неспособен за работа;**
- c) некој кој работел во Вашата земјата и станал неспособен за работа како резултат на несреќа на работа или професионално заболување?**

a) некој кој работел во земјата најмалку 12 месеци, живеел 3 години и достигнал потребна возраст за пензионирање

Согласно Законот за движење и престој на странци (Службен весник на Република Македонија број 36/92; 66/92; 26/93 и 45/2002) доколку странецот имал привремен престој во Р. Македонија и притоа исполни услови за пензија, може да остане во Р. Македонија но треба да поднесе барање за одобрување престој по друга основа (пензионирање).

b) некој кој работел најмалку 2 години во Вашата земја и станал неспособен за работа

Во смисла на престој, странецот ги има истите права како и странецот под точката a).

c) некој кој работел во Вашата земјата и станал неспособен за работа како резултат на несреќа на работа или професионално заболување?

Во смисла на престој странецот ги има истите права како и странците под точките a) и b).

2. Кои се правата за престој на членовите на семејствата на овие категории на граѓани на ЕУ?

Согласно член 24 од Законот за движење и престој на странци („Службен весник на Република Македонија, бр.36/92,66/92,26/93 и 45/2002) членовите на семејството на странските државјани

со одобрен привремен престој, исто така имаат право на привремен престој (брачен другар и деца до 18 години).

Странецот кој има регулирано таков престој има право да престојува во Република Македонија до истекот на одобрението. Пред истекот на важечкиот престој странецот е должен кај надлежниот орган - подрачната организациона единица на Министерството за внатрешни работи, да поднесе барање за продолжување на истот, кое ќе се решава зависно од статусот кој го има членот на семејството на тој странец, врз основа на кој истиот престојува во Република Македонија.

Н. Заштита на дополнителните права за пензија на вработени или самовработени лица кои се преселуваат во рамките на Заедницата (Директива 98/49/ЕЗ)

1. Дали постојат дополнителни (или приватни) пензиски фондови во Вашата земја?

Во повеќеслојниот пензиски систем на Република Македонија вклучено е и доброволното пензиско осигурување на капитална финансирана пензиска основа (трет столб).

Со ова осигурување може да бидат вклучени сите лица кои сакаат да обезбедат повисок обем на материјална сигурност од задолжителното осигурување, како и сите граѓани кои не се опфатени со задолжителното осигурување. Доброволното капитално пензиско осигурување поблиску ќе се уреди посебен закон во наредните години.

Види подетално во одговор на прашање во поглавје II- Економски критериуми (II_IV_E_Q 4.)

2. Што се случува ако член на овој дополнителен пензиски фонд се пресели во земја членка на ЕУ?

Правата кои произлегуваат од доброволното капитално пензиско осигурување поблиску ќе се уредат во наредните години, со посебен закон.

3. Дали може да се изврши исплата од дополнителниот пензиски фонд на корисник кој што има живеалиште во земја членка на ЕУ?

Правата кои произлегуваат од доброволното капитално пензиско осигурување поблиску ќе се уредат во наредните години со посебен закон.

4. Дали работниците кои се привремено вработени надвор од Вашата земјата во некоја земја членка на ЕУ можат да продолжат да уплаќаат придонеси во дополнителниот пензиски фонд?

Правата кои произлегуваат од доброволното капитално пензиско осигурување поблиску ќе се уредат во наредните години, со посебен закон.

5. Дали дополнителните пензиски фондови им даваат соодветни информации на корисниците за нивните пензиски права ако се преселат во земја членка на ЕУ?

Правата кои произлегуваат од доброволното капитално пензиско осигурување поблиску ќе се уредат во наредните години, со посебен закон.

IV. КООРДИНАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНА СИГУРНОСТ

А. Подрачје на координација (Реф. Регулатива на Советот 1408/71 и 574/72):

1. Од аспект на индивидуи:

а) Дали вашето законодавство од областа на социјалната сигурност јасно ги дефинира вработените лица/само-вработените лица и членовите на нивните семејства?

Законодавството во Република Македонија од аспект на индивидуи (персонален опфат) јасно ги дефинира категориите на вработени/самовработени лица и членовите на нивните семејства.

Оваа проблематика во целост е уредена со Законот за работните односи (Пречистен текст, Службен весник на Република Македонија број 80/2003).

Во таа смисла ги наведуваме дефинициите за вработен работник и самовработено лице.

- вработен работник

Во Законот за работните односи утврдена е дефиницијата за работниот однос: според која под работен однос се подразбира договорен однос меѓу работникот и работодавецот, заради вршење на определени работи и остварување на правата и обврските од тој однос.

Посебна дефиниција само за: вработен работник не е утврдена.

- самовработено лице

Ваквото лице врши некои од самостојните дејности, согласно другите посебни прописи за самостојните дејности, на пример: приватна пракса во здравство, адвокатура, нотаријат, уметнички дејности, занаетчиство. Тие дејности се опфатени со законските прописи за даноци и за социјалното осигурување.

Македонското законодавство за социјално осигурување по области (здравство, пензиско и инвалидско осигурување, вработување) јасно ги дефинира работниците, лицата што вршат самостојна дејност и останатите групи на осигуреници и членовите на нивните семејства.

Од аспект на пензиското и инвалидското осигурување:

- За давања во случај на инвалидност: Закон за пензиско и инвалидско осигурување и “Службен весник на Република Македонија број 80/93, 3/94, 14/95, 71/96, 32/97, 24/00, 96/00, 5/01, 50/01, 85/03 и 50/04) со прописите за негова примена;
- За давања во случај на старост: Закон за пензиско и инвалидско осигурување со прописите за негова примена;
- За давања за членовите на семејството: Закон за пензиско и инвалидско осигурување со прописите за негова примена.
- За давања во случај на повреда на работа и професионална болест: Закон за пензиско и инвалидско осигурување за определување на пензиските давања како долгорочни давања.

2. Од материјален аспект

- а) Регулативата 1408/71 се однесува на гранките на социјална сигурност наведени во член 4: дали сите овие гранки се опфатени со Вашето законодавство?**
- б) Во однос на член 5, дали може да се наведе легислативата и шемите на социјално осигурување кои ги покрива Регулативата?**
- в) Дали постои јасна разлика меѓу бенефиции од социјално осигурување и социјалната работа во согласност со регулативата?**
- г) Дали постојат посебни видови помош за жртви од војна?**
- е) Дали може да доставите листа на билатералните конвенции за социјално осигурување?**

а) Регулативата 1408/71 се однесува на гранките на социјална сигурност наведени во член 4: дали сите овие гранки се опфатени со Вашето законодавство?

Македонското законодавство за социјално осигурување јасно ги дефинира правата на работниците, лицата кои самостојно обавуваат дејност и други групи на осигуреници и членовите на нивните семејства.

б) Во однос на член 5, дали може да се наведе легислативата и шемите на социјално осигурување кои ги покрива Регулативата?

Во врска со член 4 и 5 од Регулативата 1408/71, се наведува следното законодавство за социјално осигурување, кое ја опфаќа таа регулатива:

- за болест и мајчинство: Закон за здравствено осигурување (Службен весник на Република Македонија број 24/00, 34/00, 96/00, 104/00) ,
- за давања во случај на инвалидност: Закон за пензиското и инвалидското осигурување (Службен весник на Република Македонија број 80/93, 3/94, 14/95, 71/96, 32/97, 24/00, 96/00, 50/01, 85/03 и 50/04),
- за давање за време на старост: Закон за пензиското и инвалидското осигурување(Службен весник на Република Македонија број „, бр. 80/93, 3/94, 14/95, 71/96, 32/97, 24/00, 96/00, 50/01, 85/03 и 50/04) и Закон за задолжително капитално финансирано пензико осигурување (Службен весник на Република Македонија број бр 29/2002, 85/2003 и 40/04),
- за давања за членовите на семејството: Закон за пензиското и инвалидското осигурување
- за давања во случај на повреда на работа и професионална болест: Закон за здравствено осигурување и Закон за пензиското и инвалидското осигурување,
- за давања во случај на смрт: врз основа на договори на асоцијации на корисници на пензија, на принцип на самофинансирање на корисниците на пензија,
- за давања во случај на невработеност: Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност (Службен весник на Република Македонија број 37/97, 25/00,101/00, 50/01,25/03 и 37/04).

в) Дали постои јасна разлика меѓу бенефиции од социјално осигурување и социјалната работа во согласност со регулативата?

Давањата од областа на социјалната заштита во Република Македонија уредени се со законот за социјална заштита и ги опфаќа лицата кои не се опфатени со законодавството наведено по б). Во таа смисла сметаме дека постои јасна разлика меѓу програмата на социјалното осигурување и социјалната заштита.

г) Дали постојат посебни видови помош за жртви од војна?

Заштитата на припадниците на безбедосните сили на Република Македонија и инавалидите, се уредува со следните закони:

- Закон за посебните права на припадниците на безбедносните сили на Република Македонија и на членовите на нивните семејства („Службен весник на Република Македонија број 2/2002 и 17/2003) и
- Закон за правата на воените инвалиди, на членовите на нивните семејства и на членовите на семејствата на паднатите борци („Службен весник на Република Македонија број 13/96)

Со Законот за посебните права на припадниците на безбедносните сили на Република Македонија и на членовите на нивните семејства уредени се посебните права на припадниците на безбедносните сили кои организирано учествувале во одбрана на независноста, територијалниот интегритет и суверенитет на Република Македонија, сметано од 1 јануари 2000 година, и на членовите на нивните семејства.

Права на членовите на семејствата на припадник на безбедносните сили.

Како членови на семејство на припадник на безбедносните сили се: брачен другар, децата и родителите. Членовите на семејствата на загинат или починат припадник на безбедносните сили имаат право на вработување, станбено згрижување (стан под закуп), еднократен паричен надоместок, права од областа на образованието, предност при запишување во државни средни училишта и високо образовни уставови без плаќање на партиципација, право на стипендија, бесплатни учебници за потребите на редовно школување во основните и државните средни училишта, партиципација во предучилишни установи, стипендија и право на семејна пензија.

Правото на семејна пензија се остварува според прописите од пензиското и инвалидското осигурување, во делот на исполнување на посебните услови, а висината на семејната пензија се определува во поповолен процент и изнесува 80% од просечната плата во Републиката во 2001 година, сведена на месечно ниво.

Овие права ги користат и членовите на семејството и на припадниците на безбедносните сили од Министерството за одбрана кои ги загубиле животите во војните во поранешна СФРЈ и воените инвалиди.

Права на припадниците на безбедносните сили:

Припадник на безбедносните сили кој се здобил со повреда или рана, што е непосредна последица од учество во одбраната на суверенитетот на Република Македонија е ослободен од учество со лични средства при користење на здравствени услуги. Невработен припадник на безбедносните сили има предност при вработување под еднакви услови во државни органи, единици на локална самоуправа, јавни претпријатија и јавни установи.

Воените инвалиди со воен инвалидитет од 100% до 50% кои немаат во сопственост стан или куќа, ниту користат под закуп стан во сопственост на Република Македонија, имаат право на станбено згрижување (стан под закуп).

е) Дали може да доставите листа на билатералните конвенции за социјално осигурување?

Република Македонија ги склучила и применува следните билатерални договори за социјално осигурување:

1. Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Република Хрватска, во сила од 1.11.1997 година (Службен весник на Република Македонија број 34/94);
2. Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Република Австрија, во сила од 1.04.1998 година („Службен весник на Република Македонија број 28/97).
3. Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Турција, во сила од 1.07.2000 година („Службен весник на РМ” бр.7/99).

4. Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Република Словенија, во сила на 1.04.2001 година (Службен весник на Република Македонија број 13/99).
5. Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Швајцарската конфедерација за социјално осигурување, во сила на 1.01.2002 година ("Службен весник на Република Македонија број 44/00).
6. Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Сојузна Република Југославија, во сила на 1.04.2002 година ("Службен весник на Република Македонија број 13/2002).
7. Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Република Бугарија кој влезе во сила од 1.08.2003 година ("Службен весник на Република Македонија" број 31/2003).
8. Договорот за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Сојузна Република Германија објавен во "Службен весник на Република Македонија" бр: 70/03", кој стапи на сила на 01.01.2005 година.

Со Уставниот закон за спроведување на Уставот, Република Македонија ги презеде и ги применува сите меѓународни договори кои ги склучила поранешна Југославија во областа на социјалното осигурување. Такви договори поранешна Југославија има склучено со повеќето европски држави и тоа со: Белгија, поранешна Чехословачка, Данска, Англија и Северна Ирска, Франција, Холандија, Италија, Луксембург, Унгарија, Германија, Норвешка, Полска и Шведска.

V. Основни принципи на координација

1. Еднаков третман:

а) Дали постојат примери во вашето законодавство во областа на социјалното осигурување, каде лица кои не се државјани на земјата се третираат понеповолно од домашните граѓани?

Во македонското законодавство со кое се регулира подрачјето на социјалното осигурување нема примери на нееднакво постапување со лица кои не се македонски државјани.

2. Детерминирање на применлива легислатива:

а) Дали Вашите шеми на социјално осигурување се врз основа на начелото *Lex Loci Labori* или на основ на жителство?

б) Дали во вашата земја постојат правила и административна структура која се применува во случај на реалокација на работници?

а) Дали Вашите шеми на социјално осигурување се врз основа на начелото *Lex Loci Labori* или на основ на жителство?

Нашите шеми на социјално осигурување се засноваат на задолжително пензиско и инвалидско осигурување за работниците во работен однос и физичките лица кои вршат дејност, врз основа на последно осигурување.

б) Дали во вашата земја постојат правила и административна структура која се применува во случај на реалокација на работници?

Во нашата земја постои законска регулатива која се применува во случај на упатување на работници на работа во странство. Согласно Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност (Службен весник на Република Македонија број 37/97, 25/00, 101/00, 50/01, 25/03 и 37/04), упатувањето на работници за работа во странство се врши од страна на Агенцијата за вработување на Република Македонија и приватни Агенции за посредување при

вработување. Со овој закон поконкретно е уреден начинот на упатувањето. Освен тоа, упатување на работници за работа во странство според Законот, може да се врши и врз основа на билатерален Договор односно Спогодба, со кој се уредуваат начинот и условите за работење во странство.

До сега Република Македонија има склучена ваква спогодба само со Сојузна Република Германија, склучена во 1995 година, за упатување на работници од македонски градежни фирми за изведување на проектни договори во СР Германија. Со оваа спогодба се уредени начинот и условите на упатувањето

Упатувањето се врши во рамки на предходно утврдени годишни квоти за деташман од германска страна.

3. Кумулација на периоди

- а) Дали земјата има искуство во примена на принципот на кумулација на периодите на во односите со другите земји? Кои административни структури се одговорни за тоа?**
б) Кој е временскиот период потребен за стекнување право на бенефиции, соодветни на оние кои ги покрива примената на регулативата од ЕЗ?

а) Дали земјата има искуство во примена на принципот на кумулација на периодите на во односите со другите земји? Кои административни структури се одговорни за тоа?

Сите договори за социјално осигурување кои ги има склучено или преземено Република Македонија со странските држави предвидуваат собирање на периоди навршени во Република Македонија и странската држава.

Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија е носител на осигурувањето и истиот е одговорен и надлежен за спроведување на меѓународните договори за социјално осигурување.

За примена на овие договори надлежни се и Фондот за здравствено осигурување на Македонија како и Агенција за вработување на Република Македонија.

- б) Кој е временскиот период потребен за стекнување право на бенефиции, соодветни на оние кои ги покрива примената на регулативата од ЕЗ?**

Правата од пензиското и инвалидската осигурување не се остваруваат во ист износ за сите осигуреници. Висината на истите зависи од должината на пензискиот стаж и остварените плати. Правата се остваруваат односно стекнуваат со денот на исполнување на условите.

4. Извоз на бенефиции:

- а) Дали имате некакво искуство во примена на принципот на извоз на бенефициите во вашите односи со други земји? Кои административни структури се одговорни за тоа? Дали вашето законодавството вклучува клаузули за престој?**

Според македонското законодавство на корисник на пензија - **странски државјанин** кој ќе се исели на постојано живеење во земјата чиј е државјанин, пензијата му се исплатува во странство ако со односната држава е склучен меѓународен договор или ако постои реципроцитет.

На корисник на пензија - **државјанин на Република Македонија** кој ќе се исели во странство, пензијата и другите парични надоместоци се исплатуваат ако таква обврска е предвидена со меѓународни договори.

За исплатата на пензиите во странство надлежен е Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, а пензиите се исплатуваат преку овластените банки.

Во македонското законодавство има Закон за движење и престој на странци (Службен весник на Република Македонија број 36/92, 66/92, 26/93, 45/2002) кој ги регулира прашањата во врска со влез, излез и престој на странците. Во подготовка е нов Закон за странци. Освен тоа, во македонското законодавство постои Закон за вработување на странци кои исто така ќе биде заменет со нов Закон за вработување на странци (во прва фаза усвоен од Владата и Собранието на Република Македонија).

C. Координирање на различни категории на бенефиции:

1. Дали во земјата се очекуваат одредени потешкотии во примена на одредени поглавја од Регулацијата (боледување и породилно отсуство, инвалидност, старост и смрт, невработеност, семејни бенефиции и сл.)

Во областа на пензиското и инвалидското осигурување не се очекуваат посебни потешкотии во примена на Регулација 1408/71. Се очекува зголемен број на случаи за остварување на права на пензии поради склучување на нови договори за социјално осигурување со државите со кои Република Македонија досега не склучила договори.

Од друга страна може да се очекува потполна сигурност во остварување на правата на корисниците на пензии поради мултилатералната примена на начелото на собирање на периодите на осигурување.

D. Административен капацитет:

1. Кои административни структури ќе бидат одговорни за примена на правилата за координација на разните поглавја од Регулацијата (боледување и породилно отсуство, инвалидност, старост и смрт, невработеност, семејни бенефиции, итн.)?

За примена на начелото на координација на различни делови од Регулација 1408/71 ќе биде надлежен Фондот за пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, Фондот за здравствено осигурување на Македонија и Агенција за вработување на Република Македонија.